

Анотація

Кривенко Ю. В. Способи набуття права власності релігійними організаціями. — Стаття.

У статті розглянуто особливості набуття права власності релігійними організаціями, оскільки способи набуття права власності релігійними організаціями регламентуються не лише Цивільним кодексом України, Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації», а також статутами цих організацій.

Ключові слова: релігійні організації, право власності, способи набуття права власності.

Аннотация

Кривенко Ю. В. Способы приобретения права собственности религиозными организациями. — Статья.

В статье рассмотрены особенности приобретения права собственности религиозными организациями, поскольку способы приобретения права собственности регламентируются не только Гражданским кодексом Украины, Законом Украины «О свободе совести и религиозных организациях», а также уставами этих организаций.

Ключевые слова: религиозные организации, право собственности, способы приобретения права собственности.

Summary

Krivenko Y. V. Ways of Acquiring Ownership by Religious Organizations. — Article.

In the article features the acquisition of ownership of religious organizations as ways of acquiring property rights are governed not only by the Civil Code of Ukraine, the Ukrainian Law «On Freedom of Conscience and Religious Organizations», as the charters of these organizations.

Keywords: religious organizations, property rights, ways of acquiring ownership.

УДК 347.122:007

М. В. Матійко

АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА, ЩО ВИДІЛЯЮТЬСЯ ВІДПОВІДНО ДО ЕТАПІВ ПОВЕДІНКИ, ЯКА СТАНОВИТЬ ОБ'ЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Сучасний етап розвитку правової науки вимагає посилення уваги до фундаментальних проблем методологічного характеру як умов достовірності наукових знань, проблем, що пов'язані з новими методами пізнання правових явищ, вдосконаленням пізнавального інструментарію.

У сучасних умовах при аналізі правових явищ актуальним вдається використання функціонального підходу [1].

При дослідженні проблем сутності будь-якої галузі права обов'язково підкреслюється, що право має загальносоціальну цінність, яка повною мірою розкривається через його функції [2].

Констатуючи наявність наукових розробок щодо функцій цивільного права, їх структури та класифікації (праці О. О. Красавчикова, С. Т. Максименко, М. Г. Проніної, Б. І. Пугінського, А. Я. Риженкова, О. М. Садікова, та ін), проблем інформаційної функції цивільного права, інформаційних аспектів права

взагалі (праці О. О. Гаврилова, В. М. Кудрявцева, В. М. Лебедєва, Д. А. Липинського, О. М. Лоцихіна, І. В. Москаленка, А. Г. Михайлянца, Н. М. Оніщенко, М. С. Полевого, М. М. Расолова та ін.), ми стикаємось з цілим рядом проблем, які у повній мірі не відображені у сучасній юриспруденції.

Універсальне загальнотеоретичне визначення функцій права стосовно цивільного права може бути використане як основа розуміння функцій цивільного права, але воно не може відображати специфіку функцій цивільного права. Функції галузей права є більш змістовними, ніж функції права: вони, крім загального, містять елементи особливого. Тому поняття «функції цивільного права» повинне спиратися на поняття «функції права» взагалі і включати особливості цивільного права. Таким чином, функція цивільного права може бути визначена як напрямок впливу цивільного права на суспільні відносини та соціальне призначення цивільного права.

До складу структури функції цивільного права входять як елементи, що властиві функції цивільного права, так і ті, що стоять поза функцією, але в силу нерозривного зв'язку належать до її структури. Структуру функції цивільного права становлять суб'єкт функції цивільного права, об'єкт функції цивільного права, зміст функції цивільного права, засоби реалізації функції цивільного права. Суб'єкт функції цивільного права — це суб'єкт, завдяки якому здійснюється вплив на суспільні відносини у певному напрямку, і цивільне право набуває соціального значення. Об'єкт функції цивільного права — це суспільні відносини, на які цивільне право здійснює вплив. Зміст функції цивільного права становить спосіб впливу цивільного права на суспільні відносини у певному напрямку, в якому проявляються сутність, ознаки та основні властивості цивільного права. Засоби реалізації функції цивільного права — це засоби забезпечення впливу цивільного права у певному напрямку.

На питання, пов'язані з інформаційною функцією права, в юридичній літературі зверталася увага багатьма вченими. Об'єктивний світ пізнають не тільки вчений, але й художник, і письменник. Пізнає об'єктивний світ і законодавець, відображаючи результати свого пізнання в правових нормах, що несуть у собі певну інформацію про життя. А ознайомлення із законодавчими документами надає не менше відомостей, ніж з ознайомлення з окремими солідними трактатами.

Цивільне право вбирає в себе, а потім видає величезну інформацію про найрізноманітніші явища громадського життя. У ньому міститься велика кількість наукових дефініцій, юридичних формул, історичних і життєвих відомостей, політичних і правових оцінок, правових рекомендацій, заборон, дозволів і т.ін.

Завдяки знайомству з правовими актами багато хто з людей одержують відомості про структуру органів влади, нерідко довідуються, що є істиною, а що є неправдою, що правомірно, а що заборонено, як можна і як не можна вчиняти, які наслідки наступлять внаслідок здійснення того або іншого вчинку.

«Термін «цивільне право» нерідко вживається не тільки щодо галузі права, але й для позначення сукупності законодавчих актів, що регулюють суспільні

відносини, які належать до предмета цивільно-правового регулювання» [3, 54]. У свою чергу, поширювальне тлумачення поняття «законодавство» є характерним для концепції цивільного права України, де цією категорією охоплюються не тільки закони і підзаконні акти, але також і договори, і звичаї. Зокрема, як випливає з гл. 1 ЦК України, що називається «Цивільне законодавство України», у Цивільному кодексі термін «цивільне законодавство» служить для позначення всієї сукупності норм і правил, які регулюють цивільні відносини. Цивільне право вбирає в себе, а потім видає величезну інформацію про найрізноманітніші явища громадського життя. У ньому міститься велика кількість наукових дефініцій, юридичних формул, історичних і життєвих відомостей, політичних і правових оцінок, правових рекомендацій, заборон, дозволів і т.ін. Спеціальна література містить значну кількість дефініцій інформації. Актуальним залишається аналіз національних та найбільш близьких за змістом зарубіжних законодавчих визначень інформації.

Інформаційна функція цивільного права — це інформаційний напрямок впливу цивільного права на суспільні відносини та інформаційне соціальне призначення цивільного права. Інформаційна функція цивільного права надає змогу ознайомитися із засобами цивільного права у задоволенні прав і правомірних інтересів осіб, можливостями найкращим чином задовольнити свої потреби, гарантіями суб'єктивних прав, способами їх захисту, можливостями мінімізувати витрати.

Цивільне право — один з найважливіших засобів соціальної інформації, що використовує держава для того, щоб довести певні відомості до всіх суб'єктів права. Причому ця інформація розрахована не тільки на пасивну поведінку громадян, навпаки, найчастіше вона припускає необхідність активної поведінки, приводить до досягнення позитивного результату, до задоволення інтересів учасників цивільних правовідносин.

Перш ніж бути усвідомлено втіленими в поведінці (або, навпаки, свідомо порушеними), юридичні приписи повинні бути сприйняті, зрозумілі адресатами. Тому «інформаційний вплив» цивільного права передуює його безпосередньому втіленню (або невтіленню) у реальну поведінку. Інформування адресатів приписів про належну, дозволена або заборонена поведінку, про позитивний результат або санкцію — це перший, початковий етап дії цивільного права на адресатів.

Але суб'єкт впливу не інформує адресатів права про ніби що. Об'єктом інформаційної функції цивільного права є поведінка людей, що має свої особливості, які не можуть не враховуватися суб'єктом керування, не відбитися на нормах права. В індивідуальній поведінці можна виділити в цьому зв'язку три основних моменти (етапи). Відповідно до цих етапів можуть бути виділити аспекти впливу інформаційної функції цивільного права.

Перший пов'язаний з орієнтацією у навколишній дійсності, з оцінкою обставин конкретної ситуації. Із цього починається вибір варіанту поведінки. Отже, перший аспект в інформаційній функції цивільного права полягає в тому, що правова інформація містить відомості про умови або передумови ви-

бору та здійснення того або іншого варіанту поведінки. Назвемо його орієнтаційним.

Другий етап формування поведінки — обов'язкове врахування адресатом наслідків і результатів своїх дій. Точніше, цей етап логічно передує вибору варіанта, відіграє більшу мотивуючу роль. У цьому випадку мається на увазі врахування адресатом різних наслідків своїх дій — як позитивних, бажаних, так і негативних, несприятливих, інформація про які міститься в праві. Так як це інформація саме про можливі наслідки, такий аспект можна назвати прогностичним.

Третій етап пов'язаний з вибором та «плануванням змісту» конкретного варіанта поведінки. І тут право містить відповідні відомості, інформує про можливі (необхідні, заборонені) конкретні дії адресата. Це — центральний, найважливіший аспект. Назвемо його програмним.

В основу виділення цих аспектів покладений чисто інформаційний критерій — конкретна галузь «незнання», невизначеності, що має місце в процесі формування індивідуальної поведінки.

Цивільне право — система велінь, але велінь своєрідних. Розглядаючи їх з позицій теорії інформації, можна помітити, що на відміну від команд, наказів норми цивільного права формують закінчені думки, логічні структури, які містять у цьому змісті не стільки наказовий, скільки описовий характер. Кожна така структура є в певному змісті знанням, відомостями про закономірний зв'язок умов, поведінки і його наслідків. У цьому сенсі цивільно-правова інформація, розглянута як знання, нічим по суті не відрізняється від інформації, наприклад, наукової, технічної та іншої. Різниця лише в тому, що в праві цей закономірний зв'язок не «відкривається» кимось, а створений штучно суб'єктом впливу.

Для конкретного адресата різні частини цивільно-правової матерії (норми, частини норм, дефініції) незалежно від їхньої юридичної характеристики виконують інформаційну функцію, втілюючись на тому або іншому етапі, стосовно конкретної невизначеності, що усувається цією інформацією, питання, яке має вирішити адресат у процесі вибору варіанта поведінки.

Програмна інформація, як зазначалося, означає інформацію про зміст, послідовність, характер конкретних дій даного адресата, тобто усі відомості, що стосуються власне поведінки даної особи (виражені у формі обов'язку, дозволу або заборони). Така інформація ніби пов'язує передумови поведінки і її наслідки (результати).

Орієнтаційна інформація — це відомості про умови, у яких адресат приймає рішення та виробляє (вибирає) варіант своєї поведінки. Для даної особи орієнтаційну роль може грати вся інформація про поведінку інших осіб. Однак стосовно до конкретного нормативного матеріалу це у простому випадку гіпотеза норми, у більш складному — всі нормативні положення, що приходять «на допомогу» гіпотезі. У всякому разі, це інформація як би «про стан» адресата та навколишніх його систем на момент вибору поведінки, що має значення для адресата, що дозволяє «прив'язати» програмну інформацію до цих умов.

Прогностична інформація — це інформація про можливі (точніше такі, що впливають з поведінки) наслідки юридично значимих дій даної особи.

Роль прогностичної інформації виконує вказівка як на позитивні, так і на негативні наслідки діяльності. Йдеться саме про наслідки, результати власних, юридично значимих вчинків суб'єкта. Прикладом вказівки на позитивний результат можуть бути заохочувальні норми.

Прогностична інформація «негативного» характеру — це вказівка на несприятливі (для даного адресата) наслідки певної поведінки. Сюди можуть бути віднесені як санкції — тобто погроза позбавлень особистого або майнового характеру, примусового виконання обов'язку, так і відомості про можливе недосягнення бажаного результату, наприклад недійсність правочину, який суперечить актам цивільного законодавства (ч. 1 ст. 215, ч. 1 ст. 203 ЦК України) [4].

Як видно з викладеного, надання того або іншого аспекту інформаційної функції цивільного права конкретному нормативному матеріалу здійснюється адресатом (або дослідником з погляду адресата) і тому містить суб'єктивний момент. У той же час саме виділення цих етапів формування поведінки як таких носить об'єктивний характер: зазначені аспекти функції відображають дійсний характер цивільно-правової інформації, функціональну гнучкість цивільно-правових норм та їхнього текстуального вираження, їхню здатність задовольнити різні інформаційні потреби. Причому ці три аспекти інформаційної функції цивільного права вичерпують їхній перелік: як було показано, вся правова інформація може бути при бажанні згрупована по цих аспектах.

Повертаючись до характеристики аспектів інформаційної функції цивільного права, варто підкреслити, що в основі їхнього виділення лежить спроба оцінити характер і зміст різних частин цивільно-правової матерії як би з позиції адресата. Розгляд адресата норми як критерія виділення аспектів інформаційної функції цивільного права й дозволяє говорити про «чисто інформаційний» критерій їхнього виділення.

Можливість зазначеної класифікації являє не тільки теоретичний, але й практичний інтерес. Оскільки дозволяє моделювати характер інформаційних потреб різних людей а, головне, їхніх інформаційних запитів.

З врахуванням різних інформаційних потреб, обумовлених специфікою професійної діяльності людей та інших факторів, можна прогнозувати характер запитів, важливість значення тієї або іншої інформації. Зокрема, можна припустити, що зростає роль орієнтаційної та програмної інформації, яка зумовлена в першому випадку підвищенням соціальної активності громадян, у другому — ускладненням соціального життя та професійної діяльності людей. Текстуальне закріплення як змісту права, так і обов'язку, який йому кореспондується, пояснюється характером регульованих відносин. Якщо воно характеризується досить складним набором дій, зміст і призначення яких не всім очевидні, потрібен більш докладний опис відносин. Очевидно, що чим більше конкретизується норма, тим частіше суб'єктивне цивільне право та обов'язок одержують текстуальне підтвердження стосовно до кожного нюансу відносин.

Наявність у тому або іншому випадку суб'єктивного цивільного права, що відповідає обов'язку та навпаки, очевидна на інтуїтивному рівні для більшості людей, пояснюється силою досвіду. Однак не в усіх випадках така інтуїтивна очевидність здатна замінити відповідне формулювання у тексті.

Як відомо, у тексті нормативного акту норми викладені часто у формі дескриптивних (описових) суджень, що не мають імперативного характеру.

Такі норми не регулюють поведінку безпосередньо. Точніше, вони співвідносяться з поведінкою не зовсім так, як норми, що прямо вказують на права та обов'язки суб'єктів.

Для норм, що безпосередньо встановлюють права та обов'язки, характерний більш тісний, близький зв'язок з відповідною поведінкою. Ці норми безпосередньо містять спонукання до дії, у кожному разі регулюють не просто характер і зміст дій, а саме виникнення та спрямованість відповідної поведінки.

Норми, з яких права та обов'язки прямо не випливають, пов'язані з поведінкою по-іншому. Вони не стосуються її зародження, формування, спрямованості тощо, а стосуються лише її предметного змісту. Тому навіть психологічно такого роду норми (завдяки, звичайно, і їх зовнішньому, словесному вираженню) сприймаються як якась довідкова інформація, що має враховуватися в поведінці.

Розмежування норм у зазначеному аспекті має істотне значення. Використання того або іншого способу викладу правил поведінки залежить від характеру регульованих відносин. Слід враховувати існування двох груп відносин. В одних випадках на передній план висувається змістовна, предметна сторона діяльності. Це — різного роду процедури, організаційна діяльність. Тут діяльність має багато деталей, нюансів, параметрів, які надають відповідному нормативному матеріалу ніби довідковий характер. При цьому важлива не стільки примусовість (а виходить, і не права та обов'язки в їхньому юридичному змісті), скільки доцільна, організована поведінка, елементарний порядок дій.

В інших випадках важлива саме правова сторона питання — взаємні права та обов'язки, можливість висувати претензії, вимагати захисту свого права. Тут пряма вказівка на права та обов'язки просто необхідна.

Той або інший спосіб регулювання має бути обґрунтований, хоча практика багато в чому згладжує недоліки того або іншого способу. Цьому служить досвід і знання більшості людей, звичка до специфіки всього юридичного (тобто до того, що будь-які статті закону ведуть, в остаточному підсумку, до права або обов'язку), логічне мислення.

У цілому в зазначеному аспекті цивільно-правова матерія іноді має начебто випадковий характер. Проте, будучи побудованою логічно не завжди строго, система цивільно-правових норм досить успішно справляється зі своїм головним завданням — регулюванням поведінки людей. Багато в чому, як здається, недовомки права доповнюються досить багатим і розвиненим механізмом людської свідомості (правосвідомості), запасом інформації про природне право, мораль. Подальше глибоке вивчення як індивідуальної психології та інформацій-

них аспектів свідомості, так і даних соціологічних досліджень по правовій культурі здатне точніше описати механізм засвоєння та розуміння правових приписів.

Література

1. Коломенская Е. В. Функциональный подход к исследованию договора // Журнал российского права. — 2005. — № 5.
2. Сокольская Л. В. Функции права в аспекте его общесоциальной ценности // Право и образование. — 2007. — № 6.
3. Цивільне право України: підручник / за ред. С. О. Харитонов. — О.: Юрид. л-ра, 2005. — 640 с.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 42. — Ст. 492.

Анотація

Матійко М. В. Аспекти впливу інформаційної функції цивільного права, що виділяються відповідно до етапів поведінки, яка становить об'єкт інформаційної функції цивільного права. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню об'єкта інформаційної функції цивільного права. Виокремлено три аспекти впливу інформаційної функції цивільного права: орієнтаційний, програмний та прогностичний відповідно до трьох етапів поведінки, яка становить об'єкт інформаційної функції цивільного права, та надається їхня характеристика. Сформульовано пропозиції щодо посилення інформаційної функції цивільного права шляхом внесення змін до законодавства України.

Ключові слова: цивільне право, функції цивільного права, інформаційна функція права, вплив цивільного права, призначення цивільного права, об'єкт інформаційної функції цивільного права.

Аннотация

Матийко Н. В. Аспекты воздействия информационной функции гражданского права, которые выделяются в соответствии с этапами поведения, составляющего объект информационной функции гражданского права. — Статья.

Статья посвящена анализу объекта информационной функции гражданского права. Указывается на возможность выделения трёх аспектов воздействия информационной функции гражданского права: ориентационного, программного и прогностического в соответствии с тремя этапами поведения, которое составляет объект информационной функции гражданского права, и дается их характеристика. На основании осуществленного исследования сформулированы предложения по усовершенствованию действующего гражданского законодательства.

Ключевые слова: гражданское право, функции гражданского права, информационная функция права, воздействие гражданского права, назначение гражданского права, объект информационной функции гражданского права.

Summary

Matiyko M. V. Aspects of Influence of the Informational Function of Civil Law According to the Stages of Behavior, Which Constitutes the Object of the Informational Function of Civil Law. — Article.

The article is devoted to the research of the object of informational function of civil law. Three aspects of influence of the informational function of civil law are being outlined: the orientation aspect, program aspect and prognostic aspect, according to the three stages of behavior, which constitutes the object of the informational function of civil law, and their characteristics are given. Propositions on strengthening of the informational function of civil law are formulated, those on amending the Ukrainian legislation.

Keywords: civil law, functions of civil law, informational function of law, influence of civil law, purpose of civil law, object of informational function of civil law.